

Berci Kristin *Çöp Masalları* Romanında Siyasal Toplum Tasavvuru

Mehmet POLAT¹

“İktidar hayatı hedef aldığında, hayat iktidara direniş olur.”

Gilles Deleuze

Özet

20. yüzyılın sonuna doğru reel sosyalist deneyimlerin çökmesiyle birlikte, ezilenler için sınıf mücadelesi bir hak arama yolu olmaktan çıkmaya başlar. Bunun yerine Partha Chartterjee'nin “halk siyaseti” adını verdiği yeni mücadele stratejileri/pratikleri ortaya çıkar. “Halk siyaseti” adı verilen bu mücadele tipi neoliberal dönemin esnek yönetim stratejilerine paralel olarak esnek bir mücadele anlayışını benimser. Bu çerçevede Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* romanında, bölündükçe küçülen sınıf mücadelesi yerine, toplumun her kesiminin dâhil olduğu geniş bir muhalefet ve mücadele hattı önerisi olarak “halk siyaseti”nin imkân ve sınırlılıkları değerlendirilir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal toplum, halk hareketleri, sınıf mücadelesi, esnek mücadele, *Berci Kristin Çöp Masalları*.

The Imagination of ‘Political Society’ in the Novel *Berji Kristin, Tales from the Garbage Hills*

Abstract

After the collapse of the reel socialist experience towards the end of twentieth century, the class struggle as a method begins to cease for the oppressed. Instead, new strategies/practices called ‘popular politics’ by Partha Chatterjee reveals. This new method of struggle called ‘popular politics’ adopts a flexible way of struggle in parallel with the flexible management strategy of the neo-liberal era. From this perspective, in the novel *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills* by Latife tekin, instead of the shrinking class struggle, the limitations and possibilities of ‘popular politics’ as a proposal of including every segments of society for a wide range of opposition and a new fighting line is evaluated.

Key Words: Political society, popular movements, class struggle, flexiable movements, *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills*

Partha Chartterjee *Mağdurların Siyaseti* kitabında küreselleşme çağında uygun bir devrimci strateji için “İhtiyacımız olan imparatorluğun benimsediği esnek yönetim stratejilerine karşı uygun karşılıktır -eşit derecede esnek, melez ve değişken imparatorluk karşıtı siyasettir.” tespitinde

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, mempolatt@gmail.com

bulunur.² Chartterjee, modern kapitalist demokrasinin kurumlarının evrim tarihi içinde doğrudan katılımcı olarak yer almayan bu kesimlerin yaptığı bu siyaset biçimine “halk siyaseti” adını verir. Belli bir kurumsal yapıdan ya da işleyişten yoksun olan bu siyaset biçimi, hükümetlerin yerine getirmesi beklenen işlevlerin bir parçası olan modern yönetim sistemleri ile “nüfuslar” arasında belirli ilişkiler doğurduğunu, dolayısıyla da “halk siyaseti”nin bu ilişkiler üzerinden şekillendiğini iddia eder Chartterjee.³

Bu yazıda, reel sosyalizmin yenilgisinden az bir zaman önce yazılmış ve Latife Tekin’in ikinci kitabı olan *Berci Kristin Çöp Masalları*’nın (1984) “esnek, melez ve değişken” bir mücadele biçimi önerdiği iddia edilecektir. Yöntem olarak metin ve söylem analizine başvurulur *Berci Kristin Çöp Masalları*’nda devlet iktidarına karşı direnmenin, mücadele etmenin farklı biçimleri ile “siyasal toplumun” yapısı ve inşası irdelenmeye çalışılacaktır.

Roman, yoksul bir grup insanın “gündüzleri kocaman tenekelerin şehrin çöpünü getirip boşalttıkları bir tepenin üstüne, çöp yığınlarından az uzağa, fener ışığında, sekiz konu”nun “borca alınmış ziftli kâğıtlardan, inşaat tahtalarından, at arabalarıyla harmanlardan taşınan briketler”den kurulmasıyla başlar. Fabrikaların berisinde kurulan bu derme-çatma konduların sayısı bir gün içerisinde yüzü aşip şehre eklememiş koca bir mahalle halini alınca “yıkımcılar” devreye girer. Tam otuz yedi gün boyunca kıran kırana yapılan mücadeleyi, konducular Güllü Baba’nın “yıkımcılar, konu kurdukları tepenin yerini unuttuncaya kadar inşaatta yatıp kalkmalarını öğüd”ünü tutmasıyla kazanırlar. Konducuların yamuk yumuk bir tahta parçasının üzerine “Savaştepe” yazmalarına karşılık bir ay sonra devlet aygıtının iki resmi giyimli memuru tarafından levhanın asıldığı yerden indirip üstüne “Çiçektepe” yazan bir tenekeli levha asmaları bile onların inatlarının zaferini gölgelemez. Chartterjee “Devlet makamları bu nüfus gruplarını hükümetin refah-yardım programlarından bir takım taleplerde bulduklarını kabul ediyor ancak devletin refah-yardım programlarının getirmeyi öngördüğü kazanımları ülkedeki nüfusun geneline dağıtacak araçlardan yoksun olmasından dolayı bu talepleri meşru haklar olarak tanıyamadığını” belirtir.⁴ “Savaştepe”nin “Çiçektepe”ye dönüşümünü şehrin çöplüğü kadar değerli olmayan bu insanların (nüfusların) bir hak talebinin, kerhen de olsa kabulü olarak görmek gerekir. Başka şekilde ifade edecek olursak konducuların çöplük dahi olsa yerleştikleri bu yere “kanun dışı” bir biçimde yerleşmelerini devlet erkinin kabulleniyor olmasıdır. Diğer yandan bu dönüşümü önemli kılan asıl hususun, devlet aygıtının bunu bir yenilgi olarak görmesi ve yenilginin izlerinin silinişi çabası ve kaygısı olarak pekâlâ okunabilir. Ama konducular için bu daha başlangıçtır.

Buna benzer bir olay da buzdolabı işçisinin grevi sonucunda görülür. İşçilerin, patronlar tarafından tutulan ve kendilerine engel olmak için her türlü işkenceyi uygulayan “dayakçılara” rağmen sendikaya yazıldığı ve haklarını toplu olarak arayamaya başladıkları günlerde, Bay İzak fabrikasına “uzak ülkelerde okumuş yeni müdür”ü işe alır. Yeni müdür ilk icraat olarak işçilere çöp bayırırlarında “dinlenme yurtları” yaptıracağını duyurur. Hemen ardından da işçilerin yılda bir kez aldıkları ikramiyeleri artık alamayacaklarını, ikramiye yerine bir gün bisküvi bir gün yoğurt verileceğini söyler. Ayrıca yeni bir ücretlendirme sistemini de “müjde”lemeyi ihmal etmez. Bunu yeni sisteme göre işçiler artık “kıdeme göre değil ürettiği mala, bileğinin gücüne, çalışma imanının sağlamlığına” göre ücret sırasına dizileceğini kısacası “modern işçi” olacağını duyurur. Tüm bunlara ek olarak bir de işçilerin sendikalardan istifa etmeleri için bin türlü yola başvurur. Kısacası yeni müdürün amacı performansla dayalı çalışma uygulaması devreye sokmak ile

² Partha Chartterjee, *Mağdurların Siyaseti*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 162.

³ P. Chartterjee, A.g.k., s. 21.

⁴ P. Chartterjee, A.g.k., s. 71.

iş güvencesini ortadan kaldırmaktır. Bay İzak'ın “çok çalışan çok kazanır” tuzağına kanmayan işçiler Gülbey Usta öncülüğünde direnişe geçseler de kısa zamanda işin planladıkları şekilde gidemeyeceğini anlarlar. Bunu üzerine deneyimli işçilerden Taci Baba'nın “Biz bu işi az tarttık.” sözü ile yüzlerini kondulara dönmeleri bir olur. Taci Baba'nın kondulardan kadın kız toplayıp fabrikanın önünde bağirtırma düşüncesi işçiler arasında tutulur. Buzdolabı işçisi “Kır Hamit'in gözünden akan yaşlar sel olup kadınları önüne kat”ar, buzdolabı fabrikasının önüne sürükler. Dursune Nine, şalvarının beline soktuğu tabancasıyla fabrikanın önüne gelip direnişteki işçilere desteğe gelen kadınların arasındadır. Direniş zafere dönüşünce “Bay İzak, Dursune Nine'nin direniş boyunca tabancalı şalvarını yayıp oturduğu yerleri daha sonra asfaltla örttü. Konducu kadınların kızlarının çığlıklarının üstüne zift çaktı. Fabrikasının iki ana kapısını bu meydana açtı. İşçiler Dursune Nine'nin Bay İzak'a tabanca çektiği yeri ayaklarıyla tahminleyip buldular. Bu yer, vardiya değişimleri sırasında buzdolabı işçilerinin selamlaşma yeri oldu.”⁵ Bay İzak fabrikasında çalışan işçilerin de “sahibi” olarak, onların yalnızca haklarından vazgeçmelerini istemekle yetinmez, Dursune Nine'nin kendisine tabanca çektiği yeri ziftleyip, asfaltlayarak yenilgisinin izlerini “temize çeker”ken bir yandan da direniş ve zaferi, işçilerin mücadele tarihini ve geçtiği mekânı hafızalarından da silmeye çalışır. Ama buzdolabı işçileri bu durumu iş giriş ve çıkışlarında selamlaşma noktası haline getirerek, bu mekânı yeniden inşa ederek ve yeni bir ritüel oluşturarak cevap verir. İşçilerin özellikle yüzyılın başında bir hak arama yöntemi olarak şiddet ve şiddete dayalı mücadele anlayışı yerine, yeni siyaset yapma biçimlerine ihtiyaç duyduklarını göstermek açısından önem arz eder. Bu durumu Miguel Benasayag-Florence Aubenas *Direnmek Yaratmaktır* adlı kitapta şöyle dile getirirler: “Bir diktatöre karşı silahla mücadele etmenin sonuçta gündelik yaşamda gerçekten bir şeyler yaratmaktan çok daha kolay olduğunu anladım.”⁶ Çiçektepe'liler için devlet erkiyle mücadele etmek hayatın içinden çıkan, günlük yaşam pratiklerinden ve de ihtiyaçlarından doğru örülen bir biçimde var edilir. Fabrika patronu Bay İzak'ın ve yeni müdürünün performans dayalı güvencesiz iş koşullarına karşı fabrika işçilerine destek amacıyla hazırladıkları şu şiir, gündelik yaşam pratikleri ile sistem karşıtlığının göstergesi olarak önemlidir:

“Grev çadırının direği
Ak güvercinin teleği
İçme suyuna kavuşmak
Çiçektepe'nin dileği.”⁷

Çiçektepe'liler gündelik yaşam yaratımlarına ve mücadelelerine ek olarak halk edebiyatının çeşitli tarihsel formlarından da yararlanırlar. Maniler aracılığıyla hayat mücadelesini sistemle, tarihi de günümüzle buluşturan bir biçim oluşturmaktadırlar. Bunun dışında romanda halk edebiyatının masal, tekerleme, türkü ve halk hikâyeleri gibi türleri de sıklıkla kullanılır. Halkın ürettiği olan bu formlar özü itibarıyla korunurken birer direniş formu olarak romanda tekrar tekrar üretilirler. Bu bakımdan da Tekin'in romanını isimlendirirken “masal” sözcüğünü tercih etmesi, halk edebiyatı ve halk direnişi bağlamında alınması ve dikkat edilmesi gerekir.

Burada dikkatleri cezbeden diğer önemli bir husus da artık işçilerin dünyayı yerinden oynatacak bir güçlerinin artık bulunmadığıdır. İşçilerin ihtiyaç duyduğu güççe, şekil ve hiyerarşiden yoksun, “esnek, melez ve değişken” bir yapıya sahip madunlar yani Çiçektepe'lilerdir. Çiçektepe'lilerde muhalefet etme kapalı odalarda, genel kurullarda hazırlanıp daha sonra alanlarda gerçekleştirilecek bir şey değil, aksine her bir durum için ve yalnızca o duruma dayanarak yapıla

⁵ Latife Tekin, Berci Kristin Çöp Masalları, Everest Yayınları, İstanbul, 2003, s. 76.

⁶ Miguel Benasayag-Florence, Aubenas, *Direnmek Yaratmaktır*, Versus Yayınları, İstanbul, 2008, s. 12.

⁷ L. Tekin, Berci Kristin Çöp Masalları, s. 36.

gelir. Sınıf siyasetinin vaat etmiş olduğu “gelecek güzel günler”, parlak ve ışıltılı “gelecek” yerine, “burada” ve “şimdi” önem kazanmaya başlıyor. Bekleme üzerine kurulu olmayan bir yaşamdır konducuların kurduğu. Aynı zamanda lidersiz, kadrosuz, ideolojisiz ve programsız yeni bir hareket tarzı, çoklu, dağınık ve yatay bir yeni siyaset yapma biçimidir.

Romanın, 12 Eylül darbesi sonrası ile reel sosyalizminin yıkımına beş kala yazıldığı göz önünde bulundurulduğunda, yazının başlığında da belirttiğimiz gibi Latife Tekin’in kapitalizmin tahribatlarına karşı yeni bir mücadele hattı önerdiği ve bunun da Partha Chartterjee’nin *Mağdurların Siyaseti* kitabında dile getirdiği gibi “Siyasal toplum”la benzerlik taşıdığı görülür.

Partha Chartterjee madun kesimlerin bir sivil toplum derneği üyesi olmadıklarını ancak bu durumda onların devletin menzili içinde olmadıkları veya siyaset alanından dışlandıkları anlama gelmediğini savunur. Bununla birlikte bu nüfus gruplarının gözetlenip kontrol altında tutulduklarını bu durumun da anayasada öngörülenlerin dışında, çeşitli siyasal ilişki biçimlerinin doğurduğunu belirtir.⁸ *Berci Kristin Çöp Masalları*’nda konducular ile devlet erki arasında bu tür bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Çiçektepe’lilerin barınma yasalığının ötesinde zamanla iş, yol, otobüs, okul gibi çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasını grev çadırlarına asılan birer dilek pankartı olmaktan çıkartıp bir takım hukuki düzenlemeye dayanarak hayata geçirdikleri görülür. Devlet erki ile kurdukları bir dizi ilişki üzerinden peyderpey hayata geçirdikleri bu sosyal yardımlar, onların yönetsel politikaların lehlerine uygulanması için yeteri kadar desteği seferber etmelerine bağlıdır. Başarısız bir deneyim olsa da konducular bunun ilk bilgisini Çiçektepe’de muhtar seçimleri sırasında edinirler. Muhtar adayları olan Naylon Mustafa, Ciğerci ve Çöp Bakkal arasında kırın kırana bir seçim yaşanır. Konducuların kararsızlığını Çöp Bakkal giderir. “Çöp Bakkal tenhalarda Çöp Ağası’yla ağız ağıza verdi. Bir süre sonra da elinde Çiçektepe’nin yerleşim planıyla konducuların arasına girdi... Partiden, bayraktan söz edip kondulara tapu dağıtacağını yaydı. Konduların içinden parıldayacak musluklardan laf açtı. Çiçektepe’yi işiğe boğacağını söyledi. Konduları elektrik kablolarıyla sarıp sarmalayacağına söz verdi.”⁹ Çöp Bakkal, Çöp Muhtar olunca verdiği sözü unutsa da konducular yönetimle ilgili politikaları kendi yararlarına çevirebileceklerinin deneyimini hafızalarına kazınır. Çiçektepe’nin okula kavuşması bu sayede mümkün olur. Olayın Çiçektepe’de Kürt Cemal’in partisine yazılı olanların “Donlu Yolda” sanayi buzdolabı çıkaran fabrikaya işçi olarak alınacağını duyulması üzerine başlar. Fakat fabrika daha açılmadan Bay İzak Çiçektepe’li on delikanlıyı fabrikasına işçi alınca, herkes topluca Kürt Cemal’in partisinden silinir. Bu durum konducuların Kürt Cemal’in partisine yazılmasına ön ayak olan Çöp Muhtar’ın itibarını oldukça zedeler. Bunun üzerine Çöp Muhtar da zedelenen itibarını tekrar kazanmak için, mahalleye okul yaptıracağını ve Çiçektepe’nin resminin gazetede çıkaracağını duyurması ile tekrar ona yüz dönülür. Uzun bir zaman sonra da “lacivert elbiseli, kravatlı bir öğretmen” gelir.¹⁰

Çiçektepe’li konducular zaman içerisinde bir “cemaat” halini alırlar. Kondularıyla ilgili sorunlarda birlikte hareket etmeye, ortak mücadele yürütmeye başlarlar. Romanda hükümetin çöp bayırlarındaki konduları otuz güne kadar yıktıracağı duyulması üzerine, Çöp Muhtar ve Çiçektepe’nin İhtiyar Heyeti belediyeye giderlerken daha; konducular üç kişilik başka bir heyet kurarlar. Ortak hareket etmenin bir ürünü olarak kurulan “Çiçektepe Kondu Yeri Heyeti” yeni bir konu mekânı aramakla görevlendirilir. Konducuların dolayısıyla da Çiçektepe Kondu Yeri Heyeti’nin başarı şansının kendisinininkine nazaran çok daha yüksek olduğunu anlayan Çöp Muhtar ve İhtiyar Heyeti onlara katılır. Çiçektepe’lilerin bulduğu mavi parlak denizi gözleyen

⁸ P. Chartterjee, *Mağdurların Siyaseti*, s. 69.

⁹ L. Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları*, s. 53.

¹⁰ L. Tekin, *A.g.k.*, s. 82.

dümdüzlek bir tepenin başını ölçüp biçip destiklerini haberini alan hükümet, Çiçektepe'yi yıkmaktan vazgeçer, kondulara kâğıt göndererek Çiçektepe'nin kurulu bulunduğu mıntukanın “vakıf” diye bir şeyin malı olduğunu bildirir. Bundan dolayı da Çiçektepe'lileri yetmişer bin lira toprak işgal parası ödemeye çağırır.¹¹ Konducular yerleştikleri yerin şartlarına uymaya çalışırken “açgözlü devletin” sık sık peşlerinden gezerek gittikleri her yerde onları kaydetmesi ve vergi ödemeye zorlaması karşısında, aynı anda iki mahallede birden yaşamaya başlarlar. Deleuze'yen bir tarzda ifade edecek olursak “yersizyurdsuz”laşarak iktidarın tahakkümünden kaçmayı başardıkları, onu amacından saptırdıkları söylenebilir.

Yukarıda da belirtildiği gibi madun kesimler sivil toplum üyesi değildiler. Bu nedenle devlet ve sivil toplum örgütleri arasında kurulan ilişki biçiminden farklı bir ilişki, dolayısıyla da farklı bir siyasal ilişkiler içerisindeydiler. Yönetim erkinin kendileriyle kurduğu ilişkinin yarıklarından fayda sağlamaya çalışırlar. Romanda da Çiçektepe'li konduların bu yarıklardan hareket ettikleri, bunun sonucunda bir okul ve öğretime sahip oldukları, akabinde oturdukları konduların tapularına sahip olabilecekleri durumlar yaratırlar. Konumuz açısından konduların devlet erki ile kurdukları ilişki göz önünde bulundurulsa da, bu ilişkinin bir versiyonun da kendi aralarına var olduğu ve bunun hayatta kalma adına elzem olduğudur. Öyle ki Çiçektepe'de inşa edilen cami minarelerinin rüzgâra dayanamayıp uçması üzerine İslam'ın beş şartına “Geceleleri minare tutmak” diye bir şart eklenmesinden tutun da kondularının devlet tarafından yıkılacağına duyulması üzerine “Çiçektepe'yi biz Atatürk'ten emanet aldık”a kadar vardırırlar.¹²

Nuray Kekeç, *Milli Folklor Dergisi*'ndeki makalesinde *Berci Kristin Çöp Masalları* için “Görünürde göç ve yoksulluk sorunsalı üzerine kurulan bu metin, destan, masal, efsane gibi sözlü kültür ürünlerinden beslenerek üstkurmacada ‘büyülü bir anlatıya’ dönüş”tüğü iddiasında bulunur. Bunu da “Otoriteye başkaldıramayan ya da sıradan gerçekliğe isyan edemeyen, doğaüstü bir kurtarıcıdan medet ummaya başlar ve gerçekliği olağanüstü biçimlerde ifade etmeye çalışır; sindirilmiş birey adeta sihirli bir değnek arayışında” olmasına dayandırır.¹³ Burada iki temel yanlışlığı olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi Türkçe edebiyata ait sözlü kültür ürünlerine dair birçok abartıya kaçmış veya olağanüstü özelliği “büyülü gerçeklik” olarak adlandırmak gerekmez. Bu ürünler çoğu zaman geçmişte yaşanmış deprem, sel, savaş, yangın gibi büyük felaketlerin yol açtığı dramları anlatan ve insanların yüz yıllar boyu dilden dile aktararak var ettiği ürünlerdir. Böylece toplumsal hafızalara kazınmasıyla insanların bir aradalığına yol açan kültürün yapı taşları olması kadar, iktidarlara karşı bir direniş formu olarak da işlev görürler. Necmi Erdoğan “Kudretsizlerin iç siyaseti”ni karakterize eden şeyin bir yandan söylenti, masal, fıkra gibi anlatılarda, öbür yandan da çalma, kaçma, dissimülasyon gibi pratiklerde kendini gösteren bir örtülü ideolojik itaatsizlik olduğu belirtir.¹⁴ Latife Tekin de romanının halk edebiyatı ile bağlantısını şöyle açıklar:

“*Berci Kristin Çöp Masalları*’nı halkımın dilinden, yaşamından yola çıkarak yazdım. Ama aslında roman yazmak istemiyorum. Çünkü romanın, özellikle de klasik romanın halkımın kendine bakışına, dünyayı algılayışına denk düşmediğini düşünüyorum. Romanı bütün bütün inkâr etmiyorum. Ama kendi halk edebiyatımızı temel alarak yeni bir biçim geliştirme çabasıydım.”¹⁵

¹¹ L. Tekin, A.g.k., s. 127.

¹² L. Tekin, A.g.k., s. 128.

¹³ Nuran Kekeç, “Karnavaldan Büyülü Gerçekliğe: Berci Kristin Çöp Masalları”, *Milli Folklor*, Sayı 91, 2011, s. 212. Bu kaynağa şuradan ulaşılabilir.

¹⁴ Necmi Erdoğan, *Devleti İdare Etmek: Maduniyet ve Düzenbazlık, Toplum ve Bilim*, Sayı 83, Birikim Yayınları, İstanbul, 1999/2000, s. 11.

¹⁵ Cengiz Kılçer, “Latife Tekin, ‘Kuşlar için yazıyorum’”: <http://cengizkilcer.wordpress.com/2010/06/05/latife-tekini-%E2%80%99Kuslar-icin-yaziyorum%E2%80%99D/> Erişim Tarihi: 10.05.2014

İkinci önemli husus da Kekeç'in Çiçektepeli konducuları kastederek "bu insanların otoriteye başkaldıramadığı ve doğaüstü bir kurtarıcıdan medet ummaları" ile ilgili olarak söyledikleri için de Necmi Erdoğan'ın "popüler metis" kavramına başvurarak açıklayabiliriz. Erdoğan, popüler metisi "tabi/madun kesimlerin yasa karşısında geliştirdikleri heterolojik, saptırıcı pratikler repertuarı olarak tanım"lar. "İktidar aygıtının dayattığı yasayla baş etme, yolundan saptırma, kaçma veya idare etmeye dayalı bir ilişki tarzı olarak popüler metis bir 'arada olma', 'arada yaşama' sanatıdır. Uygulandığı yerin yasasından ve iktidar aygıtından bağımsız olmadığı ölçüde, bu yasa ve aygıtın doğurduğu boşlukları ve yarattığı fırsatları kollayarak kendini ötekinin alanına kurnazca sızdırır. 'İdare etmeyi', 'ötekinin alanında yaşamayı', 'düşmanın görüş alanının içinde hareket edebilmeyi' ve 'terk etmeden kaçmayı' içerir. Tabi/madun kesimler, devlet iktidarı karşısında 'ne başkaldıran ve ne de boyun eğenler'den, iktidarın dayattığı koda uyarken, aynı zamanda onu çiğneyenlerdir."¹⁶ Bundan hareketle, Çiçektepe'li konducuları otoriteye başkaldıramayan ve bu nedenle de sihirli bir değnek arayışında olarak görmek ve bu bağlam üzerinden büyüülü gerçekliğe varmak zorlama bir yorum görünümü katmaktadır. Tekrar romanın girişini anımsayacak olursak, köyden kente göç eden bir grup insanın şehrin çöplüğünün döküldüğü bir tepeye, yasal sınırları ihlal ederek sekiz konu kurmasıyla başlar. İşgal edilerek yerleşilen bu mekân köy ile kent arasında inşa edilen bir "ara mekân"dır. Bir gecede konu sayısı yüzü bulunca devlet erki projeksiyonlarını o yöne doğru çevirir. İlk başta devlet erkini karşısına almaktan çekinmeyen konducular, devletin defalarca dönüp dönüp konducularını yıkması üzerine farklı bir yöntemle başvururlar. Devlete kafa tutmak yerine Güllü Baba'nın öğüdünü tutup devletin burayı unutmamasını beklerler. Ne baş kaldıran ne de boyun eğen stratejisinin envai çeşitlilikteki yöntemlerden ilkidir bu. Ve nihayetinde zafer konducuların olur. Görüldüğü gibi roman daha başından başlayarak itaat/isyan, onaylama/reddetme, kabullenme/direnme gibi ikiliklerden ziyade daha karmaşık bir biçimde, yerleştikleri "ara mekân" formuna uygun olarak yeni bir seçenek ile mücadele etmenin örnekleriyle doludur. Kimi kez iktidar erki galip gelse de romanın sonuna doğru konducuların okul, öğretmen, tapu gibi hukuki boyutları da olan bazı kazanımlar elde etmeleri siyasal toplum yapısının getirileri olarak görmek lazım.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Çiçektepeli konducuların köy ile kent arasındaki yerleşkeleri ile baş kaldırmayan ama boyun da eğmeyen mücadele biçimlerinin bu "eşiklik" konumu, maduniyeti karakterize ettiği kadar, roman karakterlerinin de donanımını belirler. Semih Gümüş'ün şu sözleri roman karakterleri için her ne kadar olumsuz sayılabilecek eleştiriler olsa da bahsettiğimiz "eşik"telik durumunu teyit eder gibidir: "Tekin, romanının kişilerini bireylik vasfı ile özellikle donatmamıştır. Kişilerin bir kısmının göze çarpan özellikleri, davranış biçimleri, gerçekçi romanın ölçütlerine vurulduğunda önemli eksiklikler olduğu söylenebilecektir. Kişiler, dışsal gerçeklik içinde yaşanan çatışmaların ürünü olarak doğmadıkları gibi, bir türlü kanlanıp canlanamazlar. İlk çizildikleri zamanki şaşkınlığını ve çarpıcılığını iç ilmeklere dönüştürecek kişilik yapısı edinemezler. Bir çırpıda oluşturulup, primitif halleriyle, kendi başlarına bırakılırlar."¹⁷ Canan Öktemgil Turgut, Semih Gümüş'ün bu tespitlerinden yola çıkarak "*Berci Kristin Çöp Masalları'nın* büyüülü gerçekçi bir roman olduğu göz önünde bulundurulduğunda ona mal edilen başarısızlıklar ve eksiklikler, yapıtın başarısının göstergelerine dönüş"tüğünü söyler.¹⁸ Oysa bu durum büyüülü gerçeklik akımının nitelikleri arasında saymaktan ziyade madunun "özne-oluş"u ile kavranacak bir husustur. Necmi Erdoğan "Madun, eşikte durduğu ölçüde, özne-olmayan bir

¹⁶ Necmi Erdoğan, A.g.m., s. 8-10.

¹⁷ Seyit Battal Uğurlu, "Sevgili Arsız Romanında Gerçeklik, Gelenek ve Yenilik", http://www.dipnotkitap.net/ROMAN/Sevgili_Arsiz_Olum.htm Erişim Tarihi: 11.05.2014.

¹⁸ Canan Öktemgil Turgut, "Latife Tekin'in Yapıtlarında Büyüülü Gerçeklik", Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, 2003, s. 66.

öznedir ve konum-olmayan bir konum işgal eder.”¹⁹ tespitinde bulunurken tam da *Berci Kristin Çöp Masalları*’ndaki karakterlerin bireysel etkinlikleriyle değil toplumsal yetkeleriyle bulunuyor olmalarının bir özelliğini vurgular gibidir.

Sonuç olarak *Berci Kristin Çöp Masalları*’nda Türkiye’nin modernleşmesi için hem emeklerine ihtiyaç duyulan; hem de periler gibi görünmez olmaları istenen bir grup insanın, gözden uzakta ele geçirdikleri toprak parçasına nüfuz etmelerinin²⁰ ve hayatta kalmak adına geliştirdikleri envai çeşitlilikte mücadele taktiklerinin romanıdır. Devlet iktidarını direkt karşısına alıp savaşmak veyahut ona sahip olmak adına yürütülen ve uzun yıllar boyu ezilenlerin umudu olan sosyalizmin, amaç ve yöntemlerinden farklı olarak, modern iktidarların benimsediği esnek yönetim stratejilerine karşılık eşit derecede esnek, çok kimlikli ve değişken bir halk siyasetidir bu. Ezenle ezilenlerin şiddetli bir karşılaşma yapmasının önüne geçen bu siyaset “pasif direniş” veya “gizli itaatsizlik” olarak da adlandırılabilir. Burada pasif direnişten kastımız basit bir savunma pozisyonu değil, şiddetten uzak bir mücadele hattının yaratıldığıdır. Bu hat etrafında üretilen taktik ve stratejilerin bir sonucu olarak da egemen kodun, hâkim politikanın yönünün sıklıkla saptırıldığı, yer yer değiştirildiği hatta terk edilmek zorunda bırakıldığıdır. *Berci Kristin Çöp Masalları*’nda da karakterlerin pratik zekâ ve taktik yaratıcılıklarıyla, devleti “idare ettik”leri görülür. “Böylece görünürde kadir-i mutlak olan devlet iktidarıyla onun bu imgesini bozmadan baş etmenin yollarını buldular.”²¹

Kaynakça

- BENASAYAG, Miguel – Aubenas, Florence, (2008), *Direnme Yaratmaktır*, Versus Yayınları, İstanbul.
- CHARTTERJEE, Partha (2006), *Mağdurların Siyaseti, İletişim Yayınları*, İstanbul.
- ERDOĞAN, Necmi (2000), “Devleti İdare Etmek: Maduniyet ve Düzenbazlık”, *Toplum ve Bilim*, Sayı 83, İstanbul, 1999/2000, s. 8-31.
- KEKEÇ, Nuran, “Karnavaldan Büyülü Gerçekliğe: Berci Kristin Çöp Masalları”, *Milli Folklor*, Sayı 91, 2011, s. 210-220. <http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/91/21-.pdf> Erişim Tarihi: 11.05.2015.
- KILÇER, Cengiz, “Latife Tekin, ‘Kuşlar için yazıyorum’”: <http://cengizkilcer.wordpress.com/2010/06/05/latife-tekin-%E2%80%99Ckuslar-icin-yaziyorum%E2%80%9D/> Erişim Tarihi: 10.05.2014
- ÖZER, Pelin (2005), *Latife Tekin Kitabı*, Everest Yayınları, İstanbul.
- TEKİN, Latife (2003), *Berci Kristin Çöp Masalları*, Everest Yayınları, İstanbul.
- TURGUT, Canan Öktemgil, “Latife Tekin’in Yapıtlarında Büyülü Gerçeklik”, *Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2003.
- UĞURLU, Seyit Battal, “Sevgili Arsız Romanında Gerçeklik, Gelenek ve Yenilik” http://www.dipnotkitap.net/ROMAN/Sevgili_Arsiz_Olum.htm Erişim Tarihi: 11.05.2014.

¹⁹ Necmi Erdoğan, A.g.m., s. 10.

²⁰ Pelin Özer, *Latife Tekin Kitabı*, Everest Yayınları, İstanbul, 2005, s. 58.

²¹ Necmi Erdoğan, A.g.m., s. 28.

